

Místopis

Bruntál

Bruntál (německy Freudenthal) se rozkládá na obou stranách historické zemské hranice Moravy a Slezska, přičemž zástavba původního Bruntálu leží ve Slezsku. Městem protéká Černý potok, žije zde přes 16 tisíc obyvatel. Historické jádro města je městskou památkovou zónou. Bruntál byl patrně založen kolem r. 1210, je tedy je nejstarším institucionálním městem na území dnešního Česka. Z jeho zeměpanského založení vyplýval v prvních staletích existence i svobodný charakter města, jež navíc později obdrželo důležité horní výsady. Hlavním zdrojem prosperity města byla po dlouhou dobu těžba kovů (zlato, stříbro, měď, olovo, železo). Již nejstarší vyobrazení městského znaku na listině z roku 1287 obsahuje postavu horníka. Město bylo východiskem pro další kolonizaci širokého okolí, stalo se i centrem cechovní řemeslné výroby a významným tržním centrem. Poloha na důležité spojnici severní Moravy se Slezskem vedla ke zřízení mýtní stanice, doložené k roku 1296. Bruntál měl i hrdelní soudní pravomoc. Po roce 1318 spadalo město do opavského knížectví a po jeho rozdělení v roce 1377 do knížectví krnovského. Roku 1474 získal město do zástavy původem slezský rod pánů z Vrba, konkrétně Jan z Vrba, šlechtic, který se rozhodl získat bruntálské majetky pro svou rodinu. Ve sporech Jiřího z Poděbrad s katolickou vzpurnou šlechtou a uherským králem Matyášem Korvínem stál zprvu na Jiříkově straně, ale později několikrát změnil stranu a nakonec proti němu Korvín uspořádal trestnou výpravu (1474), během níž byl Bruntál i s okolím zpustošen. Jan se podřídil a mohl si Bruntálsko v držbě ponechat. Založil zde městský hrad a začal plánovitě budovat Bruntál jako své sídelní město, v čemž pokračovali i jeho synové. Krnovsko-opavská kněžna Barbora Krnovská nebyla jakožto zeměpaní schopna bruntálské panství vyplatit ze zástavy a tak jej nakonec roku 1506 se souhlasem svého spoluvladaře, Jiřího ze Šelenberka, definitivně předala pánům z Vrba do dědičného vlastnictví. Ti dosáhli vymazání panství z krnovských zemských desek a přešli pod vládu knížat opavských (1523). Bruntál se tak opět navrátil do Opavska. Bruntálští z Vrba dosáhli postupně významných postů na Opavsku i Moravě a zasloužili se o architektonický a hospodářský rozvoj panství. Pro město samotné však jejich vláda znamenala postupně ztrátu privilegií, omezování svobod a zvyšování poddanských povinností. Nespokojenost měšťanů vyústila roku 1556 ve vzpuru a soudní žalobu na vrchnost u opavského zemského soudu, jež pro měšťany skončila špatně: byli potrestáni a Bruntál ztratil většinu výsad svobodného horního města. Za Bernarta z Vrba se během 60. let 16. století město stalo úplně protestantským (luteránským), byla tu zřízena mj. i tiskárna, kde se vydávala náboženská literatura, a to v češtině. Poslední vrbenský pán Bruntálska, Jan mladší Bruntálský z Vrba, se tu mezi lety 1617-1620 neúspěšně pokusil zavést kalvinismus. Od konce 16. století město postihl postupný úpadek způsobený poklesem významu okolních dolů a následnými válečnými událostmi. V roce 1621 bylo Bruntálským z Vrba město odebráno pro účast v Českém povstání a konfiskované panství připadlo Řádu německých rytířů, jenž tu okamžitě zahájil rekatolizaci. Pohromy třicetileté války, morové epidemie a požáry znamenaly katastrofu, z níž se Bruntál už nikdy úplně nevzpamatoval. Během třicetileté války bylo město čtyřikrát Švédy vydrancováno (1642, 1643, 1645 a 1648), dále ho jednou obsadili Sasové (1622) a jednou Dánové (1626). Navíc roku 1643 vyhořelo a v letech 1633 a 1647 více jak polovina měšťanů zemřela na epidemii moru. Katastrofální hospodářské a lidské poměry nakonec donutily německé rytíře, aby poddaným ulevili z robot a odpustili válečné dluhy. V rámci snah o pozvednutí byla udělena nová privilegia a od roku 1639 bylo Bruntálsko vyjmuté z podřízenosti Opavsku, takže se v rámci Slezska stalo svobodným stavovským panstvím (*status minor*), podřízeným přímo ústředním zemským orgánům ve Vratislavi. Na chvíli (1682-1684) bruntálské panství dokonce bylo samostatným knížectvím. Ani takováto opatření nepomohla vrátit ztracenou prosperitu, zvláště když na město přišla nová vlna morových ran (1714, 1739) a požárů (1748, 1764). Habsburskou monarchií prohrané slezské války pak znamenaly pro Bruntál šok. Během krátké doby přišel o velké hospodářské odbytiště ve Slezsku a cesty na sever byly zablokovány; musely se začít hledat

nové vztahy směrem na jih a jihozápad, což se neobešlo bez těžkostí. Postupný rozmach města nastal ke konci 18. století v souvislosti s rozvojem průmyslové, hlavně textilní výroby (plátenictví), kdy se navázaly nové obchodní vazby na opačnou světovou stranu – s Moravou a Dolními Rakousy. Okolo roku 1850 byl již Bruntál nejvýznamnějším střediskem Inářského průmyslu v českém Slezsku. Největší textilní firma Gustav Marburg & Söhne zaměstnávala již roku 1913 kolem 1400 pracovníků. Stavební rozvoj města nastal v letech 1918–1938. Vznik Československa převážně německojazyčný Bruntál odmítl a přihlásil se k provincii Sudetenland, jejíž odpor musel být zlomen vojensky. Vzájemná nevraživost mezi Němci a nově přicházejícími Čechy (úředníci, policisté, vojáci) však stále doutnala a zesílila ve 30. letech 20. století, kdy se projevil u většiny německých obyvatel nacionalismus, umocněný těžkými dopady světové hospodářské krize. V říjnu 1938 po mnichovské krizi byl Bruntál obsazen německou armádou, jejíž příchod tu byl nadšeně uvítán. Téhož roku navštívil město Adolf Hitler. Během války tu vzniklo několik zajateckých a pracovních táborů; dokonce tu na přelomu let 1944/45 byl jeden z pobočných táborů Osvětimi. Sovětská armáda město obsadila 7. května 1945. V poválečných letech bylo německé obyvatelstvo odsunuto (včetně doprovodných násilností v první „divoké“ fázi) a město bylo dosídleno českým obyvatelstvem. Byly vybudovány nové závody: automobilové opravy ČSAO, Lisovny nových hmot, Dřevosloh a hydrometalurgický závod Bruntál spadající pod RD Jeseník a.s. V roce 1960 se Bruntál stal centrem stejnojmenného okresu. Toto rozhodnutí zajistilo rozvoj politického, správního, ekonomického, vzdělávacího i kulturního života. Bohužel se původně podhorský charakter města řadou necitlivých urbanistických zásahů změnil v duchu pojetí socialistického realismu, včetně rozsáhlé panelové výstavby. Jen při realizaci silničního průtahu městem byla zničena 1/3 původní městské zástavby. Přes rozsáhlé snahy v porevolučních letech zůstává Bruntál spolu se stejnojmenným územím celkem hospodářsky nejslabším regionem ČR dle kupní síly (INCOMA GfK), sužovaným dále vyšší mírou nezaměstnanosti, historickou povahou související s poválečným vysídlováním a přesídlováním obyvatelstva, relativně vysokým a stále stoupajícím podílem romského obyvatelstva (v některých lokalitách až 30%) Ve městě dochází kvůli opuštěným vojenským prostorům k realizaci skupování domů - především ostravskými podnikateli, kteří zde přesídlují nízkopříjmové skupiny z velkých měst.

Budišov nad Budišovkou

Město založené ve 13. stol. leží v kotlině mezi Oderskými vrchy a pohořím Nízkého Jeseníku v nadmořské výšce 512 m, 30 km západně od Opavy. K městu byly připojeny obce Guntramovice, Podlesí a Staré Oldřůvky. Podlesí a Staré Oldřůvky sousedí s vojenským prostorem Libavá. Téměř celé území města leží na Moravě, ale malá část katastru na území vodní nádrže Kružberk náležela původně ke katastrům dříve čistě slezských obcí Kružberk a Svatoňovic. V případě dříve svatoňovických pozemků se jedná o území na pravém břehu potoka, který do nádrže přitéka od jihu, v případě dříve kružberských pozemků se jedná o území na zatopeném levém břehu Moravice. Kostel Nanebevzetí panny Marie byl zasvěcen 12. dubna 1756, měl 5 zvonů, za druhé světové války však byly všechny roztaveny. Dnes jsou v kostele jejich repliky. Kostel má 7 oltářů. Městská radnice byla postavena roku 1635. Byla postavena především jako soud pro okolí Budišovska. Vodní mlýn (dnešní Břidlicové muzeum); u muzea začíná Břidlicová stezka. Kamenný most byl postaven mezi lety 1634-1636. Na kamenném mostě je socha sv. Jana Nepomuckého. Městský hřbitov je památným místem s barokními a rokokovými hrobkami. U jižního okraje města (u autokempu) je na modré turistické značce rozcestník, od něhož jihozápadním směrem se nachází malá přehradní nádrž sloužící jako přírodní koupaliště. Kromě běžné turistické trasy prochází tímto rozcestím modře značený vycházkový okruh vedoucí kolem vodní nádrže; značka vede od vlakového nádraží v Budišově a pokračuje k muzeu, které je vybudováno v bývalém břidlicovém dole.

Červená hora

Červená hora (749 m), nejméně zapomenutá sopka Nízkého Jeseníku, je nevýrazný plochý útvar a je nejvyšším vrcholem Domašovské vrchoviny. Dominantu Červené hory tvoří telekomunikační převaděč a meteorologická stanice. Vznikla v roce 1952 v souvislosti s blízkým vojenským výcvikovým prostorem Libavá (měřila balistický vítr pro dělostřelectvo), ale už za války tady byla naváděcí stanice pro Luftwaffe.

Dětřichov nad Bystřicí

Dětřichov byl přibližně v letech 1317-1318 lenní vsí spadající pod správu olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburgu, rádce českého krále Přemysla Otakara II. Před rokem 1410 připadl ke Šternberskému panství až do zrušení vrchnostenské správy v polovině 19. století. V latinském originálu Ditrichowa Lhota, německy Dittersdorf. Obec leží v nadmořské výšce 628 m pod úpatím nejvyššího vrcholu Nízkého Jeseníku – Slunečné. Dětřichovem protéká říčka Bystřička, která pramení severně od obce při rozvodí mezi Dunajem a Odrou. Původně byl Dětřichov uhlířskou a dřevařskou osadou. Lesy poskytovaly kromě otopu též stavební materiál a materiál pro výrobu dřevěného uhlí. Vykácené dřevo se splavovalo ke zpracování, do dnešní doby se zachovala jedna z pil, která zabezpečovala obživu místním obyvatelům. K historickým budovám patří kostel zasvěcený sv. Jiří; původně dřevěný, nahrazen 1766-1767 kamennou stavbou s oltářním obrazem od Jana Amlera ze Šternberka. Je vybaven pozdně barokními varhany v šesti mutacích, které počátkem 19. století postavil A. Steinunger z Andělské Hory. Narodil se zde Josef Malý.

Dlouhá Loučka

Zámek Dolní Dlouhá Loučka přestavěl Jáchym Pivec z Klinštejna a Hradčan mezi 16. a 17. stoletím z původní tvrze. Renesanční čtvercová patrová stavba je dnes po rekonstrukci sídlem obecního úřadu. Omezený vstup. V horní části dnes již sloučené obce stojí zámek Horní Dlouhá Loučka, rozsáhlá barokní stavba, kterou si na místě původní tvrze Ederů ze Štávnice vystavěl řád německých rytířů po roce 1708. Později byl klasicistně upraven a sloužil také jako vojenská nemocnice. V současnosti jde o požárem poničenou a chátrající budovu. K zámku přiléhá park z 19. století. Tudíž není přístupný.

Domašov nad Bystřicí

Poprvé je Domašov zaznamenán v listině z roku 1269 a v pozdější listině v roce 1274, kde je uváděn v latinském tvaru Domatsov. Podobný nejstarší český název uvádí listina z roku 1410, která uvádí tvar Domassov. V českých listinách a písemnostech se rovněž setkáváme s názvy Domaštat (1516), Thomštat (1771) nebo Tomášov (1850). V německých pramenech se objevují pojmenování Domstadt (1547), Domestat (1561), Domostat (1636) a Domastadt (1751). Názvy vycházejí z původní podoby Thomasstat, která se nachází v listině z roku 1323. Domašov spolu s nedalekými Hraničními Petrovicemi a Bělou původně náležel jako léno olomouckému biskupovi, od kterého byl odkoupen v roce 1403 tehdejším majitelem šternberského panství Petrem z Kravař a v rámci kterého zůstal trvale součástí až do zániku patrimoniální správy v roce 1848, kdy se o dva roky později stal součástí vytvořeného okresu Šternberk s výjimkou let 1938–1945, když došlo k jeho připojení k Německu a podřízení landrátu ve Šternberku náležejícímu k Sudetské župě. V roce 1960 při reorganizaci státní správy a zániku některých menších okresů se připojil k okresu Olomouc. Toto sídlo bylo původně důležitým střediskem na cestě z Olomouce do Slezska. Ze středověku se zde zachovaly zbytky tvrze na ostrohu ve vzdálenosti asi 120 metrů od kostela směrem ke hřbitovu. Tvrz svou funkcí sloužila nejen k ochraně kupecké cesty, ale zároveň jako odpočívadlo pro byzantské kupce, kteří touto cestou jezdili k Baltskému moři. Někdy v době, kdy se Domašov dostává do rukou Petra z Kravař a tím trvalou součástí panství Šternberk, je povýšen na město. To souviselo mimo jiné s povahou tohoto sídla, jehož obyvatelé se ve středověku do značné míry zabývali hornictvím a zpracováním železné rudy. Až v pozdější době převládl ráz

téměř zemědělský s menším podílem řemeslné výroby. Správu obce vykonával v zastoupení vrchnosti rychtář společně s purkmistrem a několika konšely (přísežnými). V roce 1548 získala obec městskou rychtu a správní moc přešla do rukou městské rady. V tomtéž roce je také poprvé zmíněna místní, později rychtářská, rodina Rosensprungů, jejíž členové postupně obsazovali rychty v okolí a ve stoletích následujících se celý rod výrazně rozvětvil v dalších okolních obcích. V roce 1617 byla Domašovu propůjčena králem Matyášem městská práva a v roce 1626 tehdejší držitelé panství Jindřich Václav a Karel Friedrich vévodové Münsterberští, páni na Šternberku a Jevišovicích, osvobozují poddané v městečku Domašově nad Bystřicí od povinných robot za stanovený roční plat. V roce 1636 dostal Domašov od vévody Silvia Württemberského právo várečné a odúmrtí. Místní fojtství společně se statkem za fojta Michaela Bernarda od téhož majitele panství získalo v prosinci 1659 výsady. V roce 1690 bylo městečko osvobozeno od stavění sirotků. Ve dnech 29. a 30. června 1758 zde proběhla tzv. bitva u Domašova mezi rakouskými a pruskými vojsky. Rakušané pod velením generálmajora Ernsta Gideona von Laudon a generálmajora Josefa von Žiškovič napadli a rozprášili zásobovací konvoj pro pruskou armádu obléhající Olomouc, chráněnou silami generála Hanse Joachima von Ziethen, načež Fridrich II. opustil v důsledku těchto ztrát 2. července své pozice u moravské metropole. Na paměť této události o sto let později nechalo na místě této události město Olomouc postavit tzv. Černý kříž. V roce 1791 byl postaven kostel svaté Anny na místě původního dřevěného kostelíka zříceného o rok dříve a osazen oltářem ze zrušeného kláštera Hradisko. Již na přelomu 18. a 19. století zde byla triviální, později obecná škola. 1. července 1872 byl zahájen provoz na Moravsko-slezské centrální dráze Olomouc – Opava, nynější staniční budova byla postavena v roce 1883. Konec devatenáctého a přelom dvacátého století je ve znamení postupného rozvoje průmyslu. Postaven byl mlýn a lihovar, později podnik na zpracování kyselek z místních pramenů a otevření kamenolomu. V roce 1921 byla v městečku založena menšinová česká škola. V roce 1949 došlo ke zřízení vojenského prostoru Libavá na sousedním katastru obce. Domašov byl obcí téměř s čistě převládajícím německým etnikem. V roce 1930 provedené sčítání obyvatel uvádí, že v městečku žilo 1 149 obyvatel, z toho jen 84 Čechů. Ke kompletní výměně obyvatelstva dochází až po roce 1945, kdy po vysídlení Němců z Československa přicházejí noví čeští dosídlenci, kteří však demograficky již původní stav obyvatel nenaplnili.

Drahotuše

Ves (1277), od r. 1408 město rozkvetlé zejména za Viléma a Jana z Pernštejna (1476-1548). Najdete zde Dům českých bratří (1561-1622) s renesančním reliéfem (dnes čp. 59), renesanční radnici z r. 1552, barokní kostel sv. Vavřince (1748) od místního stavitele Ondřeje Kellnera.

Fialův mlýn

Fialův vodní mlýn stojí na říčce Huntavě a jeho současná podoba je z poloviny 18. století. Dnes slouží budova jako rekreační objekt.

Guntramovice

Guntramovice, připomínané již k r. 1456, se dělí na dvě urbanisticky oddělené části – Horní a Dolní Guntramovice. R. 1758 zde byli poraženi Prusové rakouským vojskem pod velením generála Laudona (viz též „Zlatá lípa“), celá ves vyhořela. Vyhořel také jednolodní barokní kostel sv. Jakuba Většího z r. 1736, opraven v letech 1795 a 1814; kolem ohradní zeď se vstupní branou. Vedle kostela bývalá fara (čp. 31), patrová barokní stavba z r. 1758. V katastru Guntramovic se nachází velký lyžařský areál.

Horní Město

Na území obce se dříve nacházely doly na stříbro. Již v r. 1398 se zde rozkládala osada Hankštejn. Město bylo založeno jako svobodné královské horní město v r. 1580 za císaře Rudolfa II. Svědčí o

tom nápis vyrytý na hřbitovním kříži v Horním Městě. Nejstarší doklady o dolování jsou zde od roku 1402. V době Ederů dolování rozkvétalo, proto císař udělil zdejším panům určité výhody a nový důlní řád. Nová ložiska byla objevena na sever od Skal (Hankštejna) - to jsou nynější Stříbrné Hory, tehdy Najfung. Kolem r. 1542 se usadilo nad Skalami 6 hornických rodin, postavilo si zde své domy a právě těmto horníkům byl udělen nový hornický řád a těchto 6 domů bylo později v r. 1580 za Rudolfa II. povýšeno na svobodné císařské horní město s názvem Bergstadt-Handstein. Časem zůstal jen název Bergstadt. Tak vzniklo nynější Horní Město, které se začalo díky císařským výsadám rozrůstat a časem převzalo hornickou tradici. Dolování bylo provázeno střídavým štěstím až do poloviny minulého století. Zlaté žíly byly už vybrány a zůstaly jen barevné kovy. V r. 1955 se znovu projevil zájem o obnovu dolování a až do r. 1969 zde probíhal průzkum. Brzy se však ukázalo, že těžba je nákladná, a tak poslední vozík vyfáral 30. září 1970. Dominantou obce je kostel sv. Marie Magdaleny z r. 1611, součástí interiéru jsou unikátní malby malíře Weintritta z r. 1690.

Místní část Skály, dříve Hankštejn, byla stará hornická osada, která se uvádí v listinách už v r. 1398. Je tedy starší než Horní Město. Kostel zasvěcený sv. Václavu byl postaven v r. 1812.

Hrabůvka

Připomíná se v roce 1371. Zvonice, lidová stavba se zvonem v dřevěné rozsoše.

Hrubá Voda

V okolí Hrubé Vody břidlicové lomy a staré štoly s těžbou břidlice. V lokalitě Klára byla hlubinná těžba provozována až do roku 2002; štola není volně přístupná. Pozornost si zaslouží resort Hrubá Voda, to je nový areál zábavy, relaxace, volnočasových a ubytovacích služeb zejména pro rodiny s dětmi, partnerské páry či skupinové akce. Park sportu Hrubá Voda nabízí čtyřsedačkovou lanovku a 4 vleky včetně moderního dětského pásu pro nejmenší. Čtyři svahy dlouhé od 250 do 550 metrů jsou díky své šířce, nastaveným cenám a nočnímu osvětlení svahu pod lanovkou atraktivním zázemím pro překrásně strávený den na sněhu. Technické zasněžování, moderní technologie, výtečná poloha sjezdovek a chladné údolí řeky Bystřičky garantuje výborné podmínky pro lyžování. Parametry svahů ve vymezených úsecích naplňují potřeby zkušeného i méně zkušeného lyžaře. Naopak pro nejmenší návštěvníky je zabezpečena speciálně vymezená část svahu včetně dětského pásu. V létě je v areálu k dispozici bobová dráha, je jednou z nejmodernějších vyráběných bobových drah. Členitá, atraktivní, rychlá a bezpečná (celková délka trasy 851 m, převýšení tratě 52m, maximální dosažitelná rychlost 40 km/hod, dechberoucí závěrečná otočka o 360°). Dalším pozoruhodným objektem je nádraží v Hrubé Vodě. Secesní stavba musela být před sto lety vystavni, teď je to zchátralá ostuda. Ze zdí dnes opadá omítka, budova potřebuje opravit. Přispět k tomu může snaha prohlásit nádraží za kulturní památku. Památkovou ochranu si nádraží zaslouží, protože představuje v širokém okolí ojedinělou ukázkou stavby daného charakteru ve výrazně secesním stylu a ve vysokém stupni dochování. Z umělecko-historického pohledu stavba nemá v oblasti srovnání. Její hodnota spočívá v tom, že představuje jeden z posledních dokladů nečekaně vysoké úrovně technického stavebnictví počátku 20. století na takovém místě.

Hrubovodské sutě

Přírodní rezervace se rozkládá v okrese Olomouc na svazích pravého břehu toku Bystřice v katastrálním území Hrubá Voda. Celková výměra přírodní rezervace je 92,59 ha. Její tvar je protáhlý ve směru sever-jih. Jižní hranice leží cca 2 km severně od železniční stanice Hrubá Voda, severní hranice se nachází cca 1 km jihozápadně od železniční zastávky Jívová. Cílem ochrany je umožnit v území trvalou existenci a vývoj přirozených a přírodě blízkých lesních ekosystémů s životaschopnými populacemi přirozeně se vyskytujících druhů volně žijících organismů.

Huzová

Česká osada připomínaná již r. 1141 jako nejstarší na Rýmařovsku, r. 1351 uváděno děkanství. Pravoúhlý středověký půdorys obce byl po r. 1945 téměř zcela rozrušen. Farní kostel sv. Jiljí pochází z 2. pol. 14. stol., po požáru upraven barokně (1787) a znovu restaurován v 19. stol. Je obklopen neúplnou ohradní zdí (před ní socha sv. Josefa, u kostela kamenný kříž). Na náměstíčku vysoký sloup s pozdně barokní plastikou Immaculaty (česky Neposkvrněná nebo *bez poskvrny* je přízvisko a typ zobrazení Panny Marie ve výtvarném umění) z r. 1700.

Jedová

Výrazný bod Nížkého Jeseníku nad obcí Pohořany, nacházející se ve střední části Domašovské vrchoviny v podcelku Jívovská vrchovina. Na vrcholu (633 m) vysílač pro střední Moravu.

Kamenné proudy u Domašova

Přírodní památka jižně od obce Domašov nad Bystřicí. Chráněné území zaujímá svahy po levé straně údolí říčky Bystřice. Důvodem ochrany jsou fosilní geomorfologické jevy z poslední doby ledové.

Klokočí

Obec se připomíná již roku 1371.

Kozlov

Uvádí se již v r. 1324, ale zpustl za vpádu uherského krále Matyáše r. 1548. Obec nově založena v r. 1656. Východisko k pramenu Odry.

Kunzov

Napodobenina středověkého hrádku (1908), rekreační zázemí.

Malý Rabštýn

Asi 40 m vysoká okrajová skála nad řekou Bystřicí. Nachází se na modré turistické značce mezi Domašovem nad Bystřicí a Jívovou, pro zdatnější turisty je dobře přístupná, i když lesní pěšina je místy dost strmá. Toto turisticky atraktivní místo je dobře známo zejména horolezcům, neboť skalní výchozy na Malém Rabštýně jsou jedním z mála lezeckých terénů v okolí. Stojí nad nedalekou pstruží líhni na levém břehu řeky. Sektor tvoří hlavní skála a malé skupiny cvičných balvanů.

Mezina

Lávový proud u Meziny je od roku 1997 chráněn jako přírodní památka. Poskytuje názornou ukázkou nejdokonaleji vyvinuté sloupcové odlučnosti čediče v moravskoslezské oblasti. Skalní stěna, tvořená řadou čedičových sloupů (tzv. kamenné varhany), představuje příčný průřez dvěma tělesy lávových proudů. Jednotlivé sloupy jsou 5–12 m vysoké a 20–50 cm široké. Ve střední části lomu jsou orientovány vertikálně, v pravé lomové stěně se stáčíjí do šikmé polohy, což signalizuje terénní nerovnost někdejšího předvulkanického reliéfu. Hranice PP jsou vymezeny prostorem lomu při úpatí Venušiny sopky, přibližně 1 km na SV od jejího vrcholu. Přístup k lokalitě bez omezení – i autem přístupná bez zákazu vjezdu (v dosahu 250 m).

Moravskoslezský Kočov

Obec vzniklá sloučením Moravského a Slezského Kočova. Moravská část uváděna již v roce 1377, ale v 16. století připomínaná tvrz zanikla, aniž by po ní zůstaly nějaké stopy. Dominantou obce je klasicistní kostel sv. Michala z r. 1794, ze starší stavby dochována pozdně renesanční věž.

Moravský Beroun

Moravský Beroun (1869–1910 jen Beroun, též Beroun na Moravě; německy Bärn), moravské město ležící severovýchodně od Šternberka, je významným turistickým střediskem Nízkého Jeseníku. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1339. Z historie: 1577 – město dostalo právo konat dva výroční trhy, později získá město další privilegia; 1752 – vystavěna kaple na Křížovém vrchu (zbořena 1989, později nahrazena replikou); 1758 – městem projíždí gen. Laudon před legendární bitvou u Guntramovic; 1779 – po velkém požáru město téměř celé zničeno; 1872 – zahájen provoz na železniční trati Olomouc - Krnov - Opava; 1822 – postaven první vodovod; 1841 – zahájen provoz pošty; 1859 – vybudována továrna na zápalky; 1867 – zahájen provoz nemocnice; 1895 – vznik 1. rakouské továrny na výrobu umělé kůže a voskových pláten; 1898 – zahájen provoz úzkorozchodné tratě Moravský Beroun - Dvorce (zrušena v roce 1933); 1899 – vybudována škola; 1918 – město se hlásí k Sudetenlandu a vyzbrojuje 150 občanů na obranu proti Československé republice (povstání poraženo vojskem z Olomouce); 1924 – pro rozlišení od města Berouna v Čechách akceptován přívlastek „Moravský“; 1935 – ve volbách vítězí Henleinova SdP; 1945 (5. května) – město obsazeno sovětskou armádou. Mezi pamětihodnosti patří kostel Nanebevzetí Panny Marie, kostel Povýšení svatého Kříže, fara čp. 183, měšťanský dům Masarykova 199/6, měšťanský dům Školní 248/14, socha Panna Marie Immaculata. Naučná stezka Křížový a Kočičí vrch.

Nová Pláň

Dnes nové letoviště u vodní nádrže Slezská Harta. Původní osada založena r. 1690; zpracovávala se zde měď dobývaná v okolí. Koncem 18. stol. založena továrna na měděné nádoby, od r. 1840 pracovala válcovna mědi (dnes v zátopovém území přehradní nádrže). V okolí nová plnárna stolní vody Horský pramen (jímána z vrtů v údolí potoka Rýžovník). Z původní kaple zřízen chudobinec, později škola, dnes stylový penzion U Jelena.

Panské louky

Přírodní rezervace na jihovýchodním svahu Slunečné. Zřízena k ochraně typického společenstva pramenných rašelinných lesů na rozvodí Odry a Dunaje.

Podlesí

Podlesí (dříve Schönwald) se nachází zhruba 5 km jihozápadně od města Budišov nad Budišovkou. Obec je umístěna v malebném, strmém a hlubokém údolí Podleského potoka. Díky strmosti údolí lze na délce vesnice (> 3 km) překonat nadmořskou výšku od 500 do 650 m. Západní hranici katastru tvoří horní tok Lazského potoka, kde se kdysi obec ve v polovině 13. století nacházela.

Pohořany

Vysoko položená obec (550 m) ve střední části Domašovské vrchoviny. První zmínka o obci je z roku 1491, kdy jedna polovina vsi patřila Vavřínovi z Pohořan, druhá olomoucké kapitule, která ji v 16. století nakonec získala celou. Olomoucké kapitule potom obec náležela až do roku 1850, kdy stala součástí správního okresu Olomouc. Podle názvu Pohořany lze soudit, že obec byla založena jako česká. Následkem pozdější kolonizace z Bavorska, Saska, Slezska ale i z bližšího okolí došlo nejpozději po třicetileté válce k poněmčení obce. Na počátku se obyvatelé Pohořan živilí hlavně jako uhlíři, od 18. století došlo k rozvoji lnářství a tkalcovství. Ve druhé pol. 19. století se rozvíjely průmyslové podniky v Hlubočkách a Mariánském údolí, které zaměstnávaly lidi v širším okolí včetně Pohořan. Na Pohořanech díky tomu narůstal počet domů i obyvatel. V roce 1939 žilo v obci 665 obyvatel, největší počet v celé historii obce. Po roce 1918 se většina obyvatel přiklání k Československu. V dalších letech měly silnou pozici v obci Komunistická strana Československa a Německý svaz zemědělců (Bund der Landwirte), v obecních volbách v létě 1938 získala převahu Sudetoněmecká strana SdP. Někteří obyvatelé vstoupili do SdP, jiní zůstali loajální

a někteří se dokonce zapojili do odboje. Po mnichovské dohodě se Pohořany staly součástí Německé říše. K osvobození došlo 6. května 1945, kdy do obce vstoupila Rudá armáda. Pohořany se znovu staly součástí olomouckého okresu. V průběhu války padlo 10 místních mužů. V r. 1946 došlo na základě dekretů prezidenta Beneše k odsunu většiny obyvatel. Části obyvatel správní komise přiznala protifašistickou činnost a tak směli zůstat, konfiskováno bylo 112 domů. V obci dřevěná zvonice z 19. století, lípám na návsi se přisuzuje stáří kolem 200 let.

Potštát

Připomínán kolem r. 1322, r. 1377 doloženo městské ohrazení. Renesanční zámek postavený na místě středověké tvrze byl v 19. stol. necitlivě empírově upraven (účelově využit - dnes škola a archiv). Farní kostel sv. Bartoloměje z 16. stol. upravován renesančně a barokně. Na náměstí mohutná hodinová věž z 16. stol. (zbarokizována kolem 1660), morový sloup (1715) a polygonální kašna (1881), kolem náměstí domy s podloubím. Nad městem hřbitovní kostel Nanebevzetí P. Marie (1658) s freskami (1749).

Potštátské skalní město

Příchod od hostince U Tlustého Jana na levém břehu říčky Veličky. Cesta lemována zajímavými skalisky, opředenými četnými pověstmi (Čertovy kazatelny, Trpasličí domek, Jelení skok, Kamenná vrata, Svatební kámen).

Pramen Odry

Řeka Odra pramení v Kozlovské vrchovině na úpatí Fidlova kopce (680 m). Pramen (v nadmořské výšce 633 m) se nachází v oblasti vojenského prostoru Libavá mezi obcí Kozlov a zaniklou obcí Varhošť v mělkém sedle s rozsáhlým rašeliništěm. Prameniště je tvořeno několika stružkami, které jsou zřetelné v době dešťů či tání jarního sněhu. Pramen byl od 1. června 1991 zpřístupněn pro veřejnost vyhláškou Újezdního úřadu Vojenského újezdu. Z bezpečnostních důvodů platí v pracovních dnech zákaz vstupu na celé území. Výjimku tvoří pondělí a pátek, kdy je vstup povolen organizovaně, ovšem jen v případě, že neprobíhá žádný výcvik; žádost o povolení vstupu je nutno zaslat s dostatečným předstihem. Samostatně lze k prameni Odry vstupovat o víkendech a ve státem uznávané svátky (tato informace je datována k 14. 7. 2017; spojení na Újezdní úřad vojenského újezdu Libavá telefonem 973 423 152 nebo elektronickou poštou na adrese uuvu.libava@kr-olomoucky.cz).

Puchart

Zbytky hradu potštátských pánů z 1. pol. 14. stol. (doložen 1377, rozbořen kolem 1400).

Radíkov (u Hranic)

Připomíná se r. 1365; pomník padlým v 1. světové válce.

Radíkov (u Olomouce)

Vznikl parcelací klášterního dvora r. 1788. Fort č. II (Radíkovská pevnůstka) na kótě 443,5 m byl postaven v letech 1870–1876 jako permanentní fort Festu (skupiny fortů) Svatý Kopeček. Z této plánované skupiny čtyř fortů byl nakonec postaven jako jediný. Byl součástí pevnostního systému města Olomouce. V současnosti je v jeho blízkosti retranslační stanice (telekomunikační věž o výšce 75 m zvaná Radíkovská rozhledna), výletní restaurace a chatový tábor.

Rešov

Rešov (německy Reschen) je malá vesnice, dnes administrativně část obce Horní Město. Farnost v Rešově existovala už před rokem 1350, další písemná zmínka je v seznamu obcí rabštejského

panství z r. 1398. Rešov byl samostatnou obcí se 180 obyvateli, měl jednotřídní mateřskou školu, obchod a hostinec. Kostel sv. Kateřiny je zařazen mezi kulturní památky ČR.

Rešovské vodopády

Nacházejí se v údolí na horním toku říčky Huntavy, asi 1,5 km od vsi Rešov. Jsou největší v Nížkém Jeseníku, říčka zde prochází hlubokým a úzkým kaňonem a tvoří několik vodopádů a kaskád. Dolní a nejvyšší stupeň má celkovou výšku 12 m. Celé území je od roku 2013 chráněno jako národní přírodní rezervace (jako národní přírodní památka už od roku 1966) Rešovské vodopády o rozloze 71,6 ha. V kaňonovitém údolí se kolem vodopádů zachovaly původní jedlobučiny s kapradinami. Velký přírodovědecký význam mají také mechová společenstva stinných skal, vlhkých balvanů a padlých kmenů.

Ruda

Na vrchol Křížového vrchu (589 m) vede od kostela Panny Marie Sněžné žlutě značená Křížová cesta. Čtrnáct zastavení je koncipováno do tvaru srdce s reliéfy pašijových scén. Křížová cesta (z roku 1760) je ukončena sousoším Kalvárie.

Slezská Harta

Vodní nádrž Slezská Harta byla vybudována v letech 1987-1997 na řece Moravici. Kromě zásobování Ostravska pitnou vodou slouží také jako ochrana před povodněmi. Nabízí i pestré rekreační využití. Sypaná hráz nádrže dosahuje výšky 64,8 m a délka v koruně činí 540 m.

Slunečná

Slunečná (německy Sonnenberg) je svými 800,2 m nejvyšší horou Slunečné vrchoviny, která je součástí Nížkého Jeseníku. Nachází se 2,5 km severovýchodně od obce Dětřichov nad Bystřicí. Horu tvoří spodnokarbonské droby.

Sovinec

Nejrozsáhlejší hradní komplex v Jeseníkách. Gotický hrad byl založen Pavlem a Vokem ze Sovince před rokem 1332. Na přelomu 15. a 16. století byl rozšířen vnitřní palác a postaveny hospodářské budovy. Po roce 1543 nechali páni z Boskovic hrad renesančně upravit. Z této doby pochází např. polygonální bašta Remter nebo opevnění zvané Kočičí hlava. Teprve dobytí hradu Dány v roce 1626 dalo podnět k vybudování nejrozsáhlejšího systému opevnění u nás. Navzdory tomu byl ale v roce 1643 znovu obsazen Švédy a od té doby chátral. V roce 1951 začala jeho pozvolná rekonstrukce, která trvá dodnes. V jednotlivých částech se nacházejí expozice a výstavy. Návštěvníci se mohou projít po pěti nádvořích a nejstarším Horním hradu s vyhlídkovou věží. V někdejších konírnách má expozice Lesnická škola a hradní historie, v purkrabství jsou vystaveny archeologické nálezy a zbraně a ve sklepení nahání hrůzu mučírna. Vyhlídková věž nabízí okouzlující pohled do okolí a současně slouží také jako galerie. Boskovický palác ukrývá lapidárium a v jeskyni pod Horním hradem mají vinný sklep. Nedávno otevřená trasa pak prochází z Horního hradu přes komnatu v bráně do opraveného Rytířského sálu, vyzdobeného sbírkou zbraní. Hrad Sovinec je každoročně hostitelem mnoha kulturních akcí, výstav, vystoupení šermířů, divadelníků i hudebních skupin, konají se zde tradiční jarmarky lidových řemesel. Kolem hradu vede asi dvoukilometrová stezka v těsné blízkosti hradeb, která umožňuje zájemcům podívat se nahoru z pohledu dobytce.

Staměřice

Nejstarší písemná zmínka o Staměřicích (dříve jako Staniměřice) pochází z roku 1322. Do r. 1548 patřily helfštýnskému panství, později je Jan z Pernštejna spolu s dalšími vesnicemi odprodal Erasmovi z Bobolusk. Vzniklo tak panství Veselíčko, které od roku 1573 do 40. let 20. století drželi

Podstatští-Lichtensteinové. Lidová architektura z 18. stol. V roce 1905 byla na návsi postavena kaple Panny Marie Bolestné manželky Calábkovými, majiteli hostince na Zavadilce. Dnes hojně navštěvovaný motorest Moravanka.

Svatý Kopeček

Svatý Kopeček je dnes městskou čtvrtí a poutním místem na severovýchodním katastrálním území statutárního města Olomouce. Od centra Olomouce je vzdálen 8 km. Slouží jako rekreační místo Olomoučanů, od roku 1952 se zde nachází také olomoucká zoologická zahrada. Nadmořská výška samotného kopečku je 393 m. Ještě v 17. století byla oblast pokryta lesem. Mezi lety 1629 a 1632 zde nechal Olomoucký měšťan Jan Andryšek postavit Mariánskou kapli, která však byla později zničena švédskými vojsky. Obnovil ji hradištský klášter, ale již v letech 1669-1679 byla na jejím místě postavena monumentální bazilika Navštívení Panny Marie. Za autora projektu je obvykle pokládán Giovanni Pietro Tencalla. Nový kostel vysvětil 1. října 1679 olomoucký biskup Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu. Brzy po vysvěcení kostela zde každoročně putovalo více než 50 000 poutníků a jejich počet stále rostl. Kolem roku 1700 se počet poutníků pohyboval mezi 120-130 000 ročně. Spolu s růstem počtu poutníků rostl i počet kněží, kteří zde působili, od jednoho v roce 1672 na dvacet v roce 1700. Na počátku 18. století se v kostele každoročně odsloužilo více než 6000 mší. V roce 1732 proběhly v bazilice v rychlém sledu za sebou dvě velké barokní slavnosti. Nejdříve (8. září) proběhla jubilejní slavnost na připomínku 100 let od vzniku poutního místa. Slavnosti se účastnil i sekavský (a později olomoucký) biskup Jakub Arnošt z Lichtenštejna-Kastelkornu. Po skončení bohoslužeb byl před Svatým Kopečkem inscenován večerní „oheň kunstovný“. Po celý oktáv mířily do baziliky procesí z celé Moravy, přičemž např. jen v procesí z Uničova dorazilo kolem 5 000 poutníků. Ještě větší nádheru dosáhla následující slavnost korunovační. O korunovací milostného reliéfu se četnými přímlyvami v Římě přičinil olomoucký biskup Wolfgang Hannibal von Schrattenbach. Na rozdíl od předchozí korunovace Madony svatohorské i následující korunovace Madony svatotomášské uhradila zhotovení korunek Vatikánská kapitula ze Sforzovy nadace. Korunky z Říma na Moravu přivezl sám kardinál Schrattenbach a předal je hradištskému opatovi Norbertu Umlauffovi, který je 18. září přivezl na Svatý Kopeček. Večer před korunovací byl slavnostně vyzdoben Svatý Kopeček i cesta k němu, celá Olomouc i blízký klášter Hradisko. Samotná korunovace se odehrála 21. září. Obě zmiňované slavnosti navštívilo dohromady asi 100 000 poutníků. V té době byly z Říma získány pro chrám i ostatky 14. papeže prvomučedníka římského svatého Viktora, byly umístěny v prosklené rakvi na pravém pilíři chrámové klenby (nyní jsou ostatky sv. Viktora součástí monumentálního sousedního barokního jižního oltáře). Dne 21. května 1995 navštívil Svatý Kopeček papež Jan Pavel II., jehož dekretem byl zdejšímu kostelu také 11. dubna 1995 udělen čestný titul „bazilika minor“. Na pilíři je od 17. května 2015 na památku 20. výročí jeho návštěvy umístěn relikvii s jeho ostatky (krví).

Tvrdkov

První písemná zmínka o Tvrdkově je z roku 1349. Vznik obcí Tvrdkova, Rudy a Mirotínku (dříve samostatné obce, dnes spadající pod Tvrdkov) je úzce spjat s mocným rodem Bludoviců a sahá do 13. století. První písemná zmínka o existenci Rudy je z roku 1348, Tvrdkova z roku 1349 a Mirotínku z roku 1381. Původní slovanské osídlení bylo postupně zahlušeno německou kolonizací, která se po bitvě na Bílé Hoře změnila v germanizační proces. Tento stav byl ukončen až zákonným vysídlením německého obyvatelstva v roce 1946. Od počátku existence obce se lidé živili zemědělstvím. Na málo výnosné půdě se pěstovalo žito, oves a len. Rozšířeno bylo i včelařství a v okolí Rudy se úspěšně těžila zlatá, stříbrná a železná ruda. V roce 1784 byla zřízena kuracie vyfařením z Horního Města. Prvý zvon pro Tvrdkov byl odlit však již r. 1601. V roce 1768 započato se stavbou kostela zasvěceného sv. Antonínu Paduánskému, jež byla ukončena roku 1776. V obci byla dědičná rychta a 35 zemědělských usedlostí. V blízkosti tvrdkovského kostela je

socha P. Marie Immaculaty z roku 1848. „Polské kameny“ u Mirotínku připomínají smrt polských vojáků za švédských válek.

Uhlířský vrch

Uhlířský vrch u Bruntálu (672 m) je nejznámější sopkou Nízkého Jeseníku. Jeho mírně klenutý protáhlý hřbet zvýrazňuje barokní stavba poutního kostela. Jde o nepřehlédnutelnou, již z dálky viditelnou krajinnou dominantu. Původně byl stratovulkánem neboli smíšenou sopkou. Při erupcích chrlil rozžhavené pevné částice (vulkanoklastika), po nichž následovaly výlevy žhavotekuté lávy. Průřez částí této sopky můžete obdivovat ve starém lomu na jihovýchodním svahu těsně pod kostelem. Právě tento lom tvoří jádro chráněného území v kategorii přírodní památka (vyhlášena v roce 1966). V minulosti byl využíván k těžbě suroviny pro výrobu stavebních hmot, dnes poskytuje doslova učebnicový průřez vrstvami vulkanoklastik (tufů), jež kdysi tvořily podkovovitý val kolem poměrně rozlehlého kráteru. Obnažený profil se skládá z pěti lomových stěn, celkově je přibližně 40 metrů vysoký a téměř 300 metrů dlouhý. Podle vrtných geologických výzkumů se kráter nacházel severozápadně od dnešního vrcholu. Původně byl vyplněn lávovým jezerem, po protřžení valu z něj láva vytékala směrem k východu (morfologicky zřetelný lávový proud obloukovitě obchází silnice i železnice). K tvorbě typického sopečného kužele nedošlo zřejmě kvůli nerovnostem předvulkanického reliéfu.

Velká Bystřice

Připomínána r. 1275, kostel a fara r. 1283 a tvrz r. 1381. Roku 1486 povýšena na městečko. Posledním světským majitelem byl Hynek Bruntálský z Vrbna, od kterého získala celé velkobystřické panství olomoucká kapitula a držela je až do r. 1848. Původní tvrz byla přestavěna na renesanční zámek, rozšířený a barokně upravený v 18. stol. (v současné době hotel, v průjezdu pamětní deska ze 16. stol.). Kostel sv. Jana Křtitele s gotickým bresbytářem ze 14. století a s lodí z 2. pol. 17. stol., před kostelem barokní socha sv. Bartoloměje, sousoší sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého. Radnice z r. 1825. Od 1. června 1998 je Velká Bystřice městem.

Velký Roudný

Dominantní vrch (780 m) nad obcí Roudno. Mezi všemi kopci vulkanického původu na území České republiky se může pyšnit přídomek „nejlépe zachovaný stratovulkán“. Jeho sopečné produkty dnes pokrývají plochu téměř 9 km², chráněné území (národní přírodní památka) má však plochu jen 81 ha. Svahy Velkého Roudného pokrývají nebezpečná vulkanoklastika (tufy), ve vrcholové části vystupuje fialově šedá pórovitá láva, jejíž petrografické složení naznačuje, že vyplňovala kráter nebo sopouch. Právě bohatá lávová výplň sopouchu podminila zachovalý tvar sopky, neboť zpevnila sopečný kužel a výrazně zpomalila jeho destrukci. Kromě neživé přírody je Velký Roudný pozoruhodný i z botanického hlediska. Na jihozápadních svazích se zde vyskytují teplomilné druhy rostlin, krajinářsky zajímavé jsou antropogenně podmíněné pásy luk, oddělené souběžnými řadami stromů a keřů, které dodávají Velkému Roudnému typický vzhled a ráz. Přes tyto louky vede na vrchol od silnice Roudno – Křišťanovice půl kilometru dlouhá zeleně značená trasa (významová odbočka). Na vrcholu stojí dvacet metrů vysoká dřevěná rozhledna z roku 2007, která poskytuje částečný rozhled po okolní krajině, a obnovená poutní kaple z roku 1933, k níž vede z Roudna Křížová cesta.

Součástí stratovulkánu Velký Roudný jsou rovněž čtyři čedičové lávové proudy dlouhé několik kilometrů. Jeden z nich způsobil v geologické minulosti přehrazení údolí Moravice, čímž vznikla přirozená přírodní hráz. Za touto překážkou se dočasně vytvořilo jezero, v jehož hladině se pak po jistou dobu zrcadlil vybuchující a žhnoucí vulkán. Právě v klidné jezerní vodě se vlivem gravitace a vlnění usadily tzv. **razovské tufity**, chráněné od roku 1997 jako přírodní památka. U nás jde o vzácný případ horniny, která se nikde jinde nevyskytuje. Těžila se již od středověku, vyráběly se z ní žlaby pro dobytek, římsy, mlýnské kameny a silniční patníky. Zajímavým pozůstatkem po

mechanizované těžbě jsou seřezané rovné skalní stěny. Výchozy razovských tufitů najdete na jižním konci obce Razová, kam se ovšem z Velkého Roudného musí putovat velkou oklikou kolem přehrady Slezská Harta.

Venušina sopka

Venušina sopka (643 m) představuje erozní torzo někdejšího stratovulkánu. Na ní se v minulosti těžily vulkanoklastika (tufy), a to dokonce přímo na vrcholu. Památkou na těžbu je prohlubeň, mylně připomínající některým návštěvníkům kráter. Zdejší odkryvy jsou bohužel značně zašlé a zarostlé a průřez tufovými vrstvami lze zhlédnout prakticky jenom v severní části, kde byly během těžby vylámané výklenkovité komory připomínající malé jeskyně. Pozoruhodná je zde například sopečná puma velká až 1,5 m. Nízký stupeň zpevnění vulkanoklastického materiálu nasvědčuje, že Venušina sopka je nejmladším z vulkánů Nízkého Jeseníku. Během sopečné aktivity Venušiny sopky byly exploze několikrát přerušeny výlevnými fázemi. K výlevům láv docházelo k severu a východu – ve směru svažujícího se reliéfu. Vrtný průzkum zde odhalil celkem tři vrstvy lávových proudů, v jejichž čelech byly v minulosti založeny lomy na výrobu drceného kamene. Jeden z nich je od roku 1997 chráněn jako přírodní památka pod názvem Lávový proud u Meziny.

Volárna

Osada z 2. pol. 19. stol, založená na místě zrušené stáje pro dobytek.

Zlatá lípa

V roce 1758 se nedaleko obce Guntramovice odehrála důležitá vojenská akce. Byla tu svedena bitva mezi rakouským vojskem generála Laudona, které zvítězilo nad pruskou armádou. Po této bitvě byli sice Prusové donuceni opustit Moravu, ale ještě v tomtéž roce se vrátili a oblehli Olomouc. Obléhání bylo dlouhé a pruským vojákům docházelo jídlo. Pruský panovník jim sice nechal poslat řadu vozů se zásobami, ale v ústrety jejich zásobování vyrazilo vojsko generála Laudona, který nechal vystavět tábor nedaleko obce Guntramovice. Velitelé Laudonovy armády se sešli k poradě pod košatou lípou. V dlouhé bitvě se vojsku generála Laudona jen díky překvapujícímu manévru podařilo nad přesilou Prusů zvítězit, vozy dopravující zásoby byly zcela zničeny. Lípa, pod kterou probíhala porada Laudonových velitelů, roste nedaleko obce ještě v dnešních dnech. Dostalo se jí přívziska „zlatá“ a je opředena několika pověstmi; podle jedné z nich je pod ní zakopán zlatý poklad. Roste na volném prostranství západním směrem od vrcholku Červené hory; je to památný strom (uvádí se výška 23 m a obvod kmene 330 cm). Od Zlaté lípy se otevírají překrásné rozhledy na Nízký i Hrubý Jeseník.

Železniční trať Olomouc – Opava východ

Po prohrané krátké válce s Pruskem v roce 1866 nastala vhodná doba pro stavbu železnic. Vídeňská vláda totiž chtěla z politických důvodů uklidnit obyvatele. Vznikla tehdy řada nových drah, a to i na severní Moravě a ve Slezsku. Na Moravě uplatnila svůj vliv Ferdinandka, když získala v roce 1867 koncesi pro trať Brno –Nezamyslice – Olomouc – Šternberk s odbočkou z Nezamyslic do Přerova pod názvem Moravskoslezská severní dráha. V roce 1869 byl nejdříve otevřen úsek z Nezamyslic do Přerova a teprve v červenci 1870 přijel první vlak z Brna přes Nezamyslice a Prostějov na přemístěné a přestavěné nádraží do Olomouce a do konečné stanice ve Šternberku. Trať měla podle původního záměru pokračovat přes Rýmařov a Bruntál do Krnova a Zlatých Hor – to se ale neuskutečnilo. A tak se dostala železnice pouze na severní okraj Hané. Severnější obce jako Moravský Beroun, Bruntál, Rýmařov, Krnov a Opava však stále usilovaly o spojení s Olomoucí. Vzniklo několik sdružení, která předložila své návrhy. Nakonec bylo úspěšné olomoucké komitě, které získalo 10. srpna 1869 koncesi na stavbu tratě Olomouc – Moravský Beroun – Bruntál – Krnov – Hlubčice s odbočkami do Rýmařova, Vrbna pod Pradědem a Opavy a ke státní hranici směrem na Nysu. Zpočátku nebyla opavskému sdružení konkurence příliš po

chuti, ale zvítězil rozum a vzájemný prospěch. Opavané se spojili s olomouckým výborem a společně získali 21. dubna 1870 novou koncesi, jež umožnila vybudování výše uvedených spojnic. Do měsíce se ustavila akciová společnost s názvem Moravskoslezská ústřední dráha – „centrální“. Budování železnice bylo neobyčejně náročné. Skalnatým terénem bylo nutné prorazit pět tunelů v délce 744 metrů, postavit více než 400 z větší části kamenných mostů, jen asi v padesáti případech umožnil terén užít snadnějších a levnějších dřevěných konstrukcí. Stavba byla zadána bratřím Kleinům, podnikatelům ze Sobotína. Hlavní trať z Olomouce do Krnova byla otevřena 1. října 1872, do Opavy se začalo jezdit jen o měsíc později. A dalšími úseky do roku 1875. Železnice upevnila vztahy regionů s centrem. Výchozím bodem dráhy byla stanice Olomouc Severní nádraží, která byla vybudována v roce 1870 v souvislosti se vznikem Moravskoslezské severní dráhy z Brna do Šternberka. Prvními byly stanice Olomouc-Bělidla, Velká Bystřice, následovaly Hlubočky-Mariánské Údolí, Hlubočky, Hrubá Voda, Domašov nad Bystřicí, Moravský Beroun, Dětrichov nad Bystřicí, Valšov, Bruntál, Milotice nad Opavou, Brantice a Krnov, směrem do Opavy pak Skrochovice, trať končila na Centrálním nádraží v Opavě. Většina dalších stanic a zastávek byla zřízena do roku 1895, kdy byla Moravskoslezská ústřední dráha spolu s Moravskoslezskou severní dráhou zestátněna a bylo pro ně zřízeno ředitelství státních drah v Olomouci. Některé stanice, například Olomouc-Bělidla, po čase zanikly. Hlavní trať z Olomouce do Krnova měří 86,9 km, do Opavy je to dalších 27,7 km. Díky trati se sever Moravy a sousední část Slezska dočkaly železnice, která podstatně přispěla k rozvoji těchto obtížně přístupných regionů a upevnila vztahy s přirozeným centrem – Olomoucí. Význam železné dráhy je dnes podstatně menší než v době, o níž je zde řeč, ale ani dnes není rozhodně zanedbatelný. A projížďka romantickým údolím řeky Bystřice je stále krásná jako kdysi.

Generál Laudon

Generál Laudon jede skrz vesnici, generál Laudon jede skrz ves... Snad jen málokdo nezná ze svého dětství tuto vpravdě kultovní melodii. Říká se, že se zrodila v Rynolticích nedaleko Liberce, kde tento významný vojevůdce svého času přenocoval. Od jeho narození v r. 2017 uplynulo



Obraz s bustou Laudona

rovných tři sta let. Laudon Rynoltice navštívil v březnu 1757. Strávil tam tři dny v roubené chalupě číslo tři, jejímž majitelem byl bohatý sedlák Daniel Bürger. „Jeho návštěvu připomíná pamětní deska umístěná na patrovém roubeném domě stojícím na jižní straně návsi. Podle pověsti právě tady vznikla známá písnička o generálu Laudonovi s bílou čepicí,“ říká lužickohorský patriot Jiří Kühn. Nebylo to jediné generalissimovo přespání na severu Čech. O rok později Laudon spolu s rakouským císařem Josefem II. přenocoval na zámku v Lomnici nad Popelkou. Jen málokteré jméno vojevůdce je přitom tak známé jako Ernst Gideon von Laudon. Pocházel ze šlechtické, nepřiliš majetné skotské rodiny. Přestože to byl typický žoldák, který sloužil i ruskému carovi a své služby svého času údajně dokonce nabídl i Prusům, po několika vítězných bitvách se stal symbolem rakouské armády a pomohl jí ke slávě. Marie Terezie odměnila Laudona hodností polního podmaršálka, velkokřížem řádu Marie Terezie a baronským titulem. Navíc po smrti císaře Josefa II. mu jeho nástupce císař Leopold II. dokonce udělil hodnost vrchního velitele habsburské branné moci. „Hodností generalissima se v Rakousku mohli pyšnit jen tři lidé. On, Valdštejn a Evžen Savojský,“ uvádí historik Petr Pálka. Z tohoto postavení se však Laudon dlouho netěšil. O rok později v roce 1790 náhle zemřel v Novém Jičíně. Ještě několik dní před svou smrtí se však stal kmotrem novorozeného syna hostinského, u kterého byl ubytován. Díky tomu se v tamní matrice zachoval jeho poslední podpis. Poslední slova, jež pronesl, když ho chtěl jeden z přítomných povzbudit, dle dochovaných pramenů byla: „Ach, nemějte mě za takového slabocha a nedělejte ze mne prostáčka“. Po smrti byl pohřben v sarkofágu v parku zámku Hadersdorf u Vídně. Kromě písně se Laudonovo jméno objevuje i v kletbě „Himl Laudón!“, kterou poprvé údajně vyřkli vyděšení Prusové.